

ALTERNATYVUS PASAULIO PAŽINIMO MOKYMO(SI) PRIEMONIŲ KOMPLEKTAS „RAKTAS“

Rita Makarskaitė– Petkevičienė, Violeta Varnagirienė
Vilniaus pedagoginis universitetas, Ugdymo pagrindų katedra

Anotacija

Demokratiškumo principu grindžiamas ugdymas skatina ieškoti to paties dalyko mokymo(si) priemonių alternatyvas. Pasaulio pažinimas pradinėje mokykloje, ne taip kaip kaimyninių ir kitų Europos valstybių gamtamokslinis ir socialinis ugdymas, daugiau nei dešimtmetį neturėjo alternatyvių vadovėlių.

Šiame straipsnyje pristatomas alternatyvus pasaulio pažinimo kurso mokymo(si) priemonių kompleksas „Raktas“, skirtas I klasės mokinių gamtamoksliniam ir socialiniam raštingumui ugdyti. Jame aptariami minėtos mokymo(si) priemonės siekiai, struktūra, apibūdinamas turinys, nagrinėjami didaktiniai ypatumai, nusakoma specifika.

„Raktas“ plečia ir gilina priešmokykliniame amžiuje įgytas pažinimo, sveikatos išsaugojimo, komunikavimo, socialumo ir kūrybos kompetencijas. O mokymosi veiklos refleksija, savo ir kitų pasiekimų vertinimas – tai naujos mokymosi kompetencijos dalis.

Pasaulio pažinimo turinys naujame vadovėlyje išlieka humanizuotas, atliepiantis gyvenimo realijas ir problematiką, orientuotas į asmens ir pasaulio integralumą. Tačiau didesnis dėmesys jame skiriamas gamtamoksliniam ugdymui, aplinkos pažinimui ir aktyviai pažintinei veiklai gamtoje.

Raktiniai žodžiai: *pradinis ugdymas, gamtamokslinis ugdymas, pasaulio pažinimas, ugdymo turinys, mokymo(si) priemonės, vadovėlis, mokinio kompetencijos.*

Įvadas

Reformuotos Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos pradinėms klasėms iki šiol siūlomas vienintelis pasaulio pažinimo kursas „Aš ir pasaulis“, integruojantis socialinių ir gamtos mokslų pradmenis (Bendrosios programos..., 2003). Šiandienos laikas, ugdymą(si) grindžiant demokratiškumo principu, skatina ieškoti dalyko mokymo(si) priemonių alternatyvas. Pasaulio pažinimas – ne išimtis. Mokymo(si) priemonių įvairovė leidžia mokytojui pasirinkti labiausiai priimtina, atitinkantį jo profesinę kompetenciją, asmenines nuostatas kurso variantą. Tuomet ir mokiniai, ir tėveliai gali rinktis jų poreikius ir interesus atliepiantį ugdymo turinį. Ugdymo(si) kursų alternatyvas inspiruoja ir nuolat besikeičianti aplinka, visuomenės nuostatos, nuolatinės pedagogų diskusijos seminaruose, konferencijose, straipsniai spaudoje. Reikia konstatuoti, jog kaimyninės valstybės rengiant alternatyvius gamtamokslinius vadovėlius Lietuvą jau seniai pralenkusios (Lamanauskas, 2001). Paminėtina ir tai, kad mūsų šalis viena iš nedaugelio Europos valstybių, iki šiol neturėjusi bent vieno alternatyvaus šio dalyko mokymo(si) priemonių komplekto. Be to, norint kelti raštingumą apskritai reikia susimąstyti ir apie mokymo(si) priemonių tyrimus bei tokių priemonių kompleksų kokybę. Juolab kad kokybiškos mokymo(si) priemonės pozityviai veikia moksleivių pasiekimus. Juk iki šiol pradinėje mokykloje vyrauja požiūris, kad vadovėlis – labiausiai paplitusi mokymo(si) priemonė, vienas svarbiausių ugdymo(si) šaltinių. Tai įrodo ir 2002 m. atlikto tyrimo, kuriame dalyvavo 684 pradinė klasių mokytojai, duomenys: 78,8 proc. moksleivių su vadovėliu dirba kiekvieną pasaulio pažinimo pamoką, 16,2 proc. – kas antrą pamoką, 5,0 proc. – vadovėliu naudojasi dar rečiau. Vadovėlis – viena iš priemonių, kuria dirba ir mokytojas, siekdamas valstybinėse Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose nuzymėtų tikslų. Mokytojas atrinka medžiagą, parenka užduotis, pergrupuoja, varijuoja temas ir t.t. (Motiejūnienė, 2003).

Taigi šiandienos vadovėlių vertę, jų naudą ugdymo(si) procese geriausiai patvirtinti gali mokytojai. Aukščiau minėtame tyrime aiškintasi, ar pasaulio pažinimo vadovėliai atitinka ugdymo(si) proceso dalyvių poreikius, ar reikia šių mokymo(si) priemonių alternatyvos ir kokia pastaroji turėtų būti. Apibendrinus pradinė klasių mokinių ugdytojų nuomones paaiškėjo, kad 76,6 proc. respondentų mano, jog dabartinės pasaulio pažinimo mokymo(si)

priemonės tik iš dalies tinkamos. Jie, esant galimybei, rinkęsi alternatyvą, jeigu ši būtų priimtina (Varnagirienė, 2004).

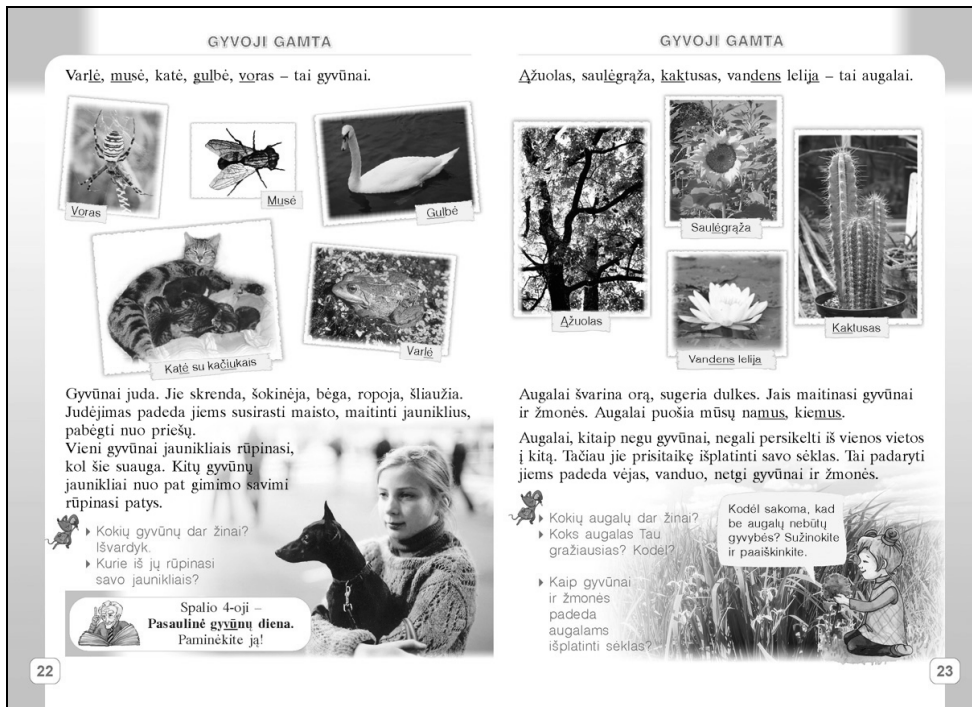
Neatsitiktinai straipsnio **tikslas** – pristatyti alternatyvų pasaulio pažinimo kurso mokymo(si) priemonių kompleksą „Raktas“, skirtą I klasės mokinių gamtamoksliniam ir socialiniam raštingumui ugdyti; aptarti naujo mokymo(si) priemonių komplekto siekius, struktūrą, apibūdinti jo turinį, išskirti didaktinius ypatumus, nusakyti specifiką.

Alternatyvus pasaulio pažinimo kurso mokymo(si) priemonių kompleksas „Raktas“

Alternatyviuoju pasaulio pažinimo kursu „Raktas“ siekiama:

- padėti mokiniams pažinti gamtinę, socialinę ir kultūrinę tikrovę;
- skatinti žmogaus ir visuomenės vertybinį santykį su aplinka;
- ugdyti ekologinį sąmoningumą, atsakomybę už poveikį gamtai;
- padėti mokiniams suvokti žmonių tarpusavio santykius, skatinti juos paisyti bendravimo normų ir gerbūvio principų;
- ugdyti sveikos ir saugios gyvenamosios aplinkos įpročius;
- supažindinti mokinius su doriniais elgesio, pilietinio tapatumo ir estetiškumo principais.

Naująjį pasaulio pažinimo kurso mokymo(si) priemonių kompleksą „Raktas“, skirtą I klasei, sudaro vadovėlis (1 ir 2 dalis), užduočių sąsiuvinis (1 ir 2 dalis) bei mokytojo knyga.

Vadovėlio „Raktas“ temos „Gyvoji gamta“ atvartas

Vadovėlis atitinka bendrojo lavinimo pradinės mokyklos Bendrosiose programose nusakytus ugdymo tikslus, didaktinius principus, turinio gaires. Jis padės mokiniams įvykdyti gamtamokslinio ir socialinio ugdymo(si) reikalavimus, keliamus šiose programose, bei pasiekti tam tikrą kompetencijų (vertybinių nuostatų, žinių ir supratimo bei gebėjimų) lygį, nurodytą Išsilavinimo standartuose.

Nauju pasaulio pažinimo kursu būtų plečiamos bei gilinamos priešmokykliniame amžiuje įgytos kompetencijos bei ugdomos naujos. Kritinio mąstymo įgūdžių mokiniai įgis

ugdymiesi pažinimo kompetenciją, kuri pasaulio pažinimo kurse bene pati svarbiausia. Šios kompetencijos siekiama sprendžiant įvairiausio pobūdžio problemas (pvz., svarstant, ar tinka dovanoti gyvą daiktą; vertinant, kas elgiasi teisingiau – tas, kuris prieš valgį plauna daržoves, ar tas, kuris neplauna), tyrinėjant ir analizuojant aplinką (pvz., atliekant medžio žievės atspaudą; bandymu įsitikinant, kad įvairiuose daiktuose yra oro; mokyklos kieme ieškant įvairiausių daiktų: didelių ir mažų, ilgų ir trumpų, sunkių ir lengvų).

Šiuo kursu siekiama ir mokinių komunikavimo bei socialumo kompetencijų ugdymo(si): mokiniai skatinami dalytis patirtimi (pvz., pasakoja, ką kiekvienas daro, kad būtų sveikas; prisimena, kaip jautėsi sirgdami; kokių nuotykių yra patyrę kartu su savo augintiniais), diskutuoti (pvz., svarstoma, kodėl augintiniais reikia rūpintis; kas gali nutikti mažiesiems draugams, jeigu jais tinkamai nesirūpinama; diskutuojama, ar žaidimams pasirinktos tinkamos vietos), išsakyti savąją nuomonę ir ją pagrįsti (argumentuojama, kuo ypatingas tėtis ar mama), dalyvauti priimant bendrus sprendimus (galvojama, kokių taisyklių privalu laikytis gamtoje; analizuojant iliustracijas priimamas grupės sprendimas, kas pasikeitė gamtoje pasibaigus vasarai).

Mokinių kūrybos kompetencijos ugdymui(si) mokymosi priemonėse siūloma sensorinės-motorinės veiklos elementų (storuosiuose užduočių sąsiuvinio lapuose spalvinami, kerpami ir lankstomi zoologijos sodo gyventojai; kuriama dėlionė „Metų laikai“, iš detalių klijuojamas Lietuvos žemėlapis). Dar mokiniai skatinami realizuoti kūrybines idėjas (pvz., kuriamas vaisių natūrmortas, reklama, skatinanti sveikai maitintis; galvojamas sakiny, padėsiantis įsiminti vaivorykštės spalvų seką; svarstoma, ką dar galima pasiūlyti dailininkui nupiešti žiemos tema).

Ne mažesnis dėmesys skiriamas ir sveikatos saugojimo kompetencijos ugdymui(si). Vadovėlio turinys skatina besimokančiuosius suvokti sveikos gyvensenos prasmę (aiškinamasi, ar visiškas neveikimas – tai poilsis; pabrėžiama taisyklingos laikysenos svarba ir grūdinimosi būtinybė), saugios aplinkos reikšmę žmonių gyvenime (mokoma, kada ir kam sakyti savo namų adresą bei telefono numerį ir pan.).

Reflektuoti mokymosi veiklą (dalytis mintimis apie savo atradimus, netikėtumus pamokoje; pasisakyti, kas joje kiekvienam buvo vertinga, įdomu, ką reikėtų įsidėmėti, apie ką reikėtų padiskutuoti su namiškiais), vertinti savo ir kitų veiklos rezultatus (analizuoti, kaip pamokoje sekėsi dirbti visiems klasės mokiniams; stebėti ir vertinti, kaip draugai laikosi klasės taisyklių), įsivertinti individualią pažangą, pasiekimus (pvz., kaip sekėsi įvertinti nusipieštą linksmą ar liūdną saulytę; klijuojant sėkmės simbolį atitinkamoje lentos vietoje), numatyti tolesnę korekcijos kryptį (pvz., įvardyti, ką kitoje pamokoje reikėtų daryti kitaip – geriau) – tai itin reikšmingos mokymosi mokytis kompetencijos dalis.

Pasaulio pažinimo turinys naujajame vadovėlyje išlieka humanizuotas, atliepiantis gyvenimo realijas ir problematiką (pvz., pagrindžiama, kodėl pakelėse negalima sodinti daržovių; kodėl rekomenduojama valgyti lengvesnę vakarienę), orientuotas į asmens ir pasaulio integralumą (pvz., parašoma, kam žmogui, augalui, gyvūnui, mikroorganizmui reikalingas oras). Pabrėžtina, jog didesnis dėmesys, negu esamame vadovėlyje, skiriamas gamtamoksliniam ugdymui, aplinkos pažinimui ir aktyviai pažintinei veiklai gamtoje, t.y. paisoma specifinių pasaulio pažinimo metodų: sezoniškumo ir aplinkotyros, todėl kiekvienu metų laiku siūlomos „atradimų ir tyrimų“ pamokos gamtoje. Juk jausminis (arba emocinis) aplinkos pažinimas šio amžiaus vaikams yra geriausiai suvokiamas ir išmokstamas. Turinys skatina ir mokinių savirealizaciją, individualią veiklą (pvz., įvairiuose šaltiniuose siūloma sužinoti, kodėl sakoma, kad be augalų nebūtų gyvybės; patariama knygoje, internete rasti daugiau informacijos apie zoologijos sodo gyventojus) bei darbą porose (dalijamasi mintimis, kaip ruošiasi Rugsėjo 1-osios šventei; aptariama, kodėl norima eiti į pirmą klasę), grupėse (pvz., svarstoma, kuo pertrauka skiriasi nuo pamokos, aptariama, ką reikia daryti visiems mokiniams, kad pertrauka būtų įdomi, linksma ir saugi), mokinių tėvų dalyvavimą ugdymo procese (pvz., tėvai vaikų užduočių sąsiuvinuose parašo palinkėjimą, nurodo 3 dalykus, kurie, jų manymu, yra labai svarbūs, kad jų sūnus (dukra) gerai jaustųsi mokykloje; tėvai ar kiti

šeimoms nariai pamokoje pristato augintinius; šeimos nariai lankosi pamokoje, papasakoja apie Vėlykų papročius jų šeimoje). Mokymą(si) individualizuoti ir diferencijuoti leistų užduočių gausa ir įvairovė. Be to, turinys orientuotas ir į jausmų bei emocijų, padedančių asmenybei vystytis kaip individualybei ir kaip socialumo narei, atskleidimą (pvz., mokiniai dalijasi mintimis, kuo patinka ruduo, dėl ko nemėgsta pavasario). Pasaulio pažinimo pamokose neatsisakoma ugdymo žaidimų (tam specialiai sukurti žaidimai „Daiktai ir gyviai“, „Švaros karalystėje“, „Pažink kalendorių“, „Pasaulio karalystės lobis“, siūloma palenktyniauti, kas per dvi minutes parašys daugiau zoologijos sodo gyvūnų pavadinimų ir pan).

Vadovėlio turinį lydi 5 personažai: 4 vaikai ir dėdė Juozas – miesto mokyklos pirmaklasiai. O Aistė ir Ignas gyvena ir mokosi kaime. Visi jie guvūs, įdomūs, rimtai vertinantys mokymąsi. Tačiau jie ir labai skirtingi. Skiriasi jų charakterio ypatybės, pomėgiai, gyvenamoji aplinka ir t. t. Per šiuos personažus pateikiama informacija apie aplinką, gyvenimo realijas, pristatoma arba atskleidžiama viena ar kita tema (pvz., Eglė pristato savo augintines papūgėles, o Aistė – kalakutus; Ignas kviečia apsilankyti jo tėvelio – ūkininko sodyboje; Laurynas pasakoja, kaip Naujuosius metus švenčia jų šeima). Dėdė Juozas – vyresnės kartos atstovas. Jis išminties ir gyvenimiškos patirties simbolis, gražiai sutariantis su vaikais. Dėdė Juozas jiems pataria, pamoko (pvz., pataria, kad žiemą reikia valgyti daugiau džiovintų vaisių, nes juose yra daug vitaminų; perspėja vaikus, kad ir žaisdami jie yra atsakingi už save ir kitus). Vadovėlio simbolis-raktas – siūlo įsidėmėti (pvz., „Kelyje tave saugo atšvaitai – juos iš tolo pamatai“; „Vanduo vienu metu gali būti trejopas. Tai šlapdriba“ ir pan.).

Vadovėlis sudarytas iš pasikartojančių skyrių. Skyriuose „Gyvename drauge“ akcentuojamas kiekvieno asmens vertingumas, individualumas, puoselėjama dora, sąžiningumas, pagarba žmogui, jo darbui, mokoma būti atsakingu bendruomenės nariu.

Skyriais „Gamta aplink mus“, „Gyvybės šaltiniai“ siekiama vaiką priartinti prie gamtos, padėti suvokti jos procesus, ugdyti ekologinę kultūrą.

Skyriaus „Aš – žmogus“ turinys skatina mokinius sveikai ir saugiai gyventi, būti atsakingus už savo ir kitų sveikatą.

Rengiant „Raktą“ atsižvelgta ir į pedagogų siūlymus alternatyviam vadovėliui: medžiaga dėstoma sistemingiau ir nuosekliau; akivaizdi vadovėlio ir užduočių sąsivunio dermė; pateikiama daugiau informacijos iš gamtamokslinių sričių; turinys praplėstas etninės kultūros elementais; jį konkretina ne tik piešiniai, bet ir nuotraukos; netrūksta informacijos apibendrinimų; pateikiama tekstų, skirtų skaityti patiems mokiniams, siūlomos įvairesnės užduotys, daug tyrimų ir praktinių darbų.

Literatūroje (Lamanauskas, 2005) pateikiamas liūdnas faktas, kad gamtamokslinės pamokose vyrauja atgaminamojo pobūdžio klausimai: „65 % klausimų yra atkuriamojo pobūdžio ir tik 17% yra deduktyvinio pobūdžio arba reikalauja formuluoti išvadas“. Dauguma „Rakte“ pateikiamų klausimų yra atviri, t.y. reikalauja išsakyti nuomonę, argumentuoti remiantis patirtimi, formuluoti išvadas, ir tik nedidelė dalis yra atkuriamojo pobūdžio.

Komplekte yra du užduočių sąsiuviniai. Dalį užduočių mokiniai atliks savarankiškai, kitas įveiks pasitardami, diskutuodami su suolu draugu ar dirbdami grupėse. Kai kurioms užduotims atlikti prireiks pasitelti net tėvelius ar kitus šeimos narius. Vienos užduotys skirtos pritaikyti turimas ar naujai informacijai įtvirtinti. Kitos lavins mokinių mąstymą, estetinį skonį, ugdys kūrybiškumą, vertybines nuostatas. Beje, vienoms temoms skirta daugiau užduočių, kitoms – kiek mažiau. Tai reiškia, kad mokytojas galės rinktis, kurias užduotis jo mokiniai atliks pamokoje. Ko gero, jis pasirinks tas užduotis, kurios jam atrodys tikslingesnės, įdomesnės, patrauklesnės jo ugdytiniais. Kai kurios užduotys bus naudingos individualizuojant ar diferencijuojant darbą klaseje. Atliekant bet kokio tipo užduotis vis tik svarbiausia turėtų būti paties vaiko veikla, jo aktyvumas, nusiteikimas darbui, atsakingumas už galutinį rezultatą. Juk „mokymasis – aktyvus, konstruktyvus, produktyvus kūrybinis procesas, vykstantis aktyviai bendradarbiaujant moksleiviui ir mokytojui, moksleiviams tarpusavyje, mokytojų komandai, mokyklos bendruomenei“ (Motiejūnienė, 2003, p.15).

Trečia komplekto dalis – mokytoja knyga. „Prityręs vyresnio amžiaus pedagogas tikisi, jog ši knyga įkvėps ir suteiks jam naujų minčių, o pradėjusiam dirbti ar neturinčiam patirties pedagogui reikės detalesnių nurodymų. Gerai parašyta knyga turi tikti abiems grupėms“ (Wäre von Hedenberg, 1994). Anot autoriaus, gera mokytojo knyga ta, kuri siūlo naujus požiūrius, papildo vadovėlių. Mūsų parengta mokytojų knyga – tai ne tik praktiniai metodiniai patarimai ir kūrybinės idėjos, bet ir teorinė medžiaga, skirta mokytojo akiračiui plėsti, neleidianti jam daryti dalykinių klaidų. Čia mokytojai ras daug aktyvaus mokymo metodų, skatinančių mokinių iniciatyvą, veiklumą, kūrybiškumą. Kita dalis siūlomų metodų padės ugdyti mokinių vertybines nuostatas, plėtoti jų bendruosius ir dalykinius gebėjimus, leis įsivertinti ir prisiimti atsakomybę už savo veiklos (mokymosi) rezultatus. Mokytojo knygoje pateiktos galimos pamokų schemos padės pasirengti pamokai ir ją pajvairins. Tačiau tai, kas vyks klasėje, priklausys ne tik nuo mokymo(si) priemonių komplekto, mokinių kontingento, bet svarbiausia – nuo mokytojo. Tik jis, remdamasis mokymo(si) priemonių komplektu, moksleivių poreikiais ir interesais, gali tinkamai suplanuoti ir organizuoti ugdymą pamokoje.

Apibendrinimas

Vadovėlis naudojamas ne tik žinioms, vertybėms perteikti, bet ir gebėjimams (būti smalsiam, ieškoti informacijos, ją apdoroti, perduoti, taikyti praktikoje ir pan.) ugdyti. Dar jis skatina įvertinti save. Kita vertus, knyga, skirta besimokančiajam, atlieka vienas funkcijas, kai būna jo rankose, bet kitas, kai ja naudojasi mokytojas. Pastarąjį knyga turėtų įkvėpti: suteikti naujų minčių, padrąsinti išbandyti naujas idėjas ir pan.

„Rakto“ turinys nėra privalomas. Jis, atsižvelgiant į klasės mokinių lygį, pasirengimą, interesus, poreikius ir galimybes, turėtų būti kūrybiškai interpretuojamas, modeliuojamas, integruojamas su kitais dalykais.

Tikimės, kad alternatyvus pasaulio pažinimo mokymo(si) priemonių komplektas „Raktas“ patiks ugdymo proceso dalyviams. Norėtume, kad mokytojai ir jų mokiniai nebūtų tik vykdytojai ar vartotojai, o aktyvūs pedagoginio eksperimento dalyviai, tyrėjai, vertintojai. Tik abipusis bendradarbiavimas leis pasiekti puikių rezultatų.

Literatūra

Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai: priešmokyklinis, pradinis ir pagrindinis ugdymas (2003). Vilnius. P. 5–19, 363–369, 409–414.

Hedenberg M. W. von (1994). Mokytojo knyga – puikus pagalbininkas klasėje // *Mokykla*. Nr. 8. P. 6–7.

Lamanauskas V. (2001). Gamtamokslinis ugdymas kai kurių užsienio šalių pradinėse mokyklose: bendrieji aspektai. Kn.: *Gamtamokslinis ugdymas pradinėje mokykloje: pasaulio pažinimo didaktikos pagrindai*. Šiauliai. P. 26–38, 91–94.

Lamanauskas V. (2005). Kai kurios metodologinės gamtamokslinio ugdymo tyrimų kryptys. *Gamtamokslinis ugdymas. Natural Science Education*, 1(12). Šiauliai. P. 11–25.

Motiejūnienė E. (2003). Bendrųjų programų ir išsilavinimo standartų pagrindiniai akcentai // *Mokymas, mokymasis ir vertinimas* (3). Projekto medžiaga. Vilnius. P. 12–58.

Varnagirienė V. (2004). Pasaulio pažinimo vadovėlių pranašumai ir trūkumai // *Pasaulis vaikui: ugdymo realijos ir perspektyvos* (Tarpt. moksl. konf. medžiaga, 2004-05-13). Vilnius. P.200–207.

Summary

THE ALTERNATIVE SET OF COUNTRY STUDY TEACHING AIDS “KEY” (“RAKTAS”)

Rita Makarskaitė-Petkevičienė, Violeta Varnagirienė

Primary forms of reformed school of general education in Lithuania had a possibility to choose only one course of country study teaching until now. Present education is based on the principles of democracy, so it's necessary to look for the alternative because teachers, pupils and their parents have a right to choose the content of education according to their needs and interests. Moreover, it is inspired by actively changed environment, regulations of society, long-lasting teachers' discussions in seminars and

conferences, articles in press. Teachers can best confirm the value of present course books of country study teaching and their use for the process of education. 684 primary teachers participated in the scientific research in 2002. The aim of it was to ascertain if the course books of country study correspond the needs of participators of the process of education, if the alternative is necessary and what it has to be. The research indicated that for 76,6 percent of teachers present course books are only partly suitable. They would like to choose the alternative if it would be possible. It is important to mention that Lithuania is one of the few Europe countries, which didn't have the alternative set of country study teaching aids.

The alternative set of country study teaching aids "Key" for the natural science and social literacy education for the first formers consists of: Course book (part I, part II); Workbook (part I, part II); Teacher's book.

Course book corresponds the aims and didactic principles of the Curriculum of Primary Education. It will help for pupils accomplish the requirements of natural science and social education that are gave in the Curriculum and achieve the certain level of the competences from Standards of Primary Education.

Course book extends to interest the small readers. Its content consists of 5 characters: 4 children and uncle whose name is Juozas. Egle and Laurynas are the first formers from the city school. Aiste and Ignas live and study in the village. All of them are lively, interesting and clever, all of them have the serious point of view to the learning. They are also different. Children differ from each other in their interests, features of character, home environment, etc. New piece of information and new topics are presented during these characters. Uncle Juozas is an older person. He is the symbol of wisdom and life experience. He is in best relations with children.

Preparing "Key" the principle of seasons is regarded, so we offer lessons of investigation for every part of the year. We also considered teachers' needs for the alternative course book: evident link of course book and workbook, we offer more information from the field of natural sciences, more colorful and various tasks that incites positive emotions, critical thinking, pupils' communication and parents' participation in the process of education. All the tasks foster the abilities of nature research, teach to evaluate learned, understood and invented knowledge.

There are two **workbooks** in the set. One part of tasks are access for the pupils' individual work, others should be done in groups or discussing with desk-mate. Some tasks should be done with parents or other adults.

Some tasks are given to use knowledge that pupils already have or to confirm new information, some educates pupils' thinking, esthetic taste and practices creativeness, regulations of values. Doing the activities the most important thing should be child's activeness, his/her frame for the work, responsibility for the final result.

The numbers of tasks are given according to the topics. It means that teachers have a possibility to choose tasks that seems to be more expedient, more interesting and more attractive to their pupils. Some tasks will be useful organizing individual or differentiated work in a class.

Teacher's book gives not only practical advices and creative ideas but also theoretical material that protect teachers from the didactic mistakes. There is also a material that could be easily retelled for the pupils according to their level. Lesson schemes will help to prepare for the lessons easily and will make them more variable. The wide range of methods of evaluation will give an opportunity to evaluate teachers themselves and pupils.

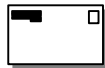
We hope that the alternative set of country study teaching aids "Key" will be interesting for everyone. We would like to see teachers and pupils not only as users but also as active participators of pedagogical experiment, researchers and evaluators. Only both-side communication will help to achieve the best results.

Key words: primary education, natural science education, country study, content of education, teaching aids, course book, pupil's competences.

Rita Makarskaitė-Petkevičienė

Vilniaus pedagoginis universitetas,
Pedagogikos ir psichologijos fakultetas,
Studentų 39, LT- Vilnius, Lietuva
El. paštas: ritama@mail.tele2.lt

Violeta Varnagirienė

Vilniaus „Genio“ pagrindinė mokykla,
Studentų 39, LT- Vilnius, Lietuva
El. paštas: violleta@takas.lt